

Słowo od Redaktor Naczelnej

Szanowne Czytelniczki, Szanowni Czytelnicy

Tym razem na łamach czasopisma „Pedagogika Społeczna Nova” poruszamy temat konieczności nowego spojrzenia na środowisko wychowawcze człowieka. W dociekaniach teoretyczno-badawczych uczonych widoczne jest przekonanie o mocy sprawczej środowiska jako wyznacznika rozwoju i kształtowania się osobowości człowieka. Kategoria ta uzyskała szczególne rozwinięcie na gruncie pedagogiki społecznej, a przyjmowane przez nią koncepcje mają swoje wyraźne odniesienie i przełożenie na praktykę.

Bez wątpienia przemiany życia społecznego, jakie dokonują się na przestrzeni ostatnich dziesiętków lat, dotyczą w znacznej mierze środowiska wychowawczego człowieka. Zmiany te wyznaczają na nowo funkcje środowiska wychowawczego w życiu człowieka i otwierają nowe możliwości badań środowiskowych. W obrazie środowiska wychowawczego współczesnego człowieka dominuje różnorodność, nieograniczoność, co uwypukla nowe kategorie pojęciowe: „inności” bądź „obcego”, charakterystyczne zwłaszcza dla rozważań postmodernistycznych, ale nie tylko. Ten szeroki nurt rozważań nad życiem codziennym człowieka został zauważony także przez pedagogikę społeczną.

Środowisko wychowawcze człowieka, niezależnie od tego, jakim przeobrażeniem podlega i jak funkcjonuje, pozostaje tym, w którym jednostka wyrasta i które zawsze wywiera znaczące piętno na kształtującej się osobowości. Każdy przynależy do swojego środowiska i nie jest możliwe uniknięcie jego wpływów, mimo że środowisko jest strukturą zewnętrzną wobec jednostki. Należy zwrócić uwagę na płynące z tej konstatacji konsekwencje dla teorii i praktyki pedagogicznej. Środowisko wychowawcze jest postrzegane i odbierane zawsze indywidualnie (zawsze jest czymś środowiskiem), a siła jego bodźców oraz ich częstotliwość pojawiania się musi być postrzegana wraz z układem odniesienia. Przychodzi na myśl dawno

już głoszony pogląd Floriana Znanickiego i kontynuowany także przez Aleksandra Kamińskiego, jakże aktualny do dziś, iż „każda jednostka żyje i rozwija się we własnym, odrębnym i niepowtarzalnym środowisku”¹. Środowisko wychowawcze współtworzą różne systemy wpływów zewnętrznych zamierzonych i niezamierzonych. W koncepcjach pedagogiki społecznej musi być ono odbierane jako struktura dynamiczna i historycznie zmienna. Podstawowym celem praktycznym pedagogiki społecznej jest zawsze dążenie do organizowania środowiska wychowawczego, czyli tworzenia warunków do realizacji zadań wychowawczych, a także indywidualnych bądź zbiorowych aspiracji rozwojowych².

Pedagog społeczny powinien być zainteresowany zwłaszcza tworzeniem wiedzy o środowisku wychowawczym dziecka, do której mógłby odwołać się w konkretnych przypadkach, kiedy poszukuje skutecznych sposobów jego modyfikacji. Poszukiwaniom tym towarzyszy zawsze przekonanie, że w przypadku każdej jednostki i w odniesieniu do każdej fazy życia środowisko, w jakim ona żyje, może mniej lub bardziej sprzyjać bądź nie sprzyjać jej rozwojowi rozumianemu jako nieustanny proces osiągania przez jednostkę optymalnego stanu równowagi, polegającej na sprośaniu wymaganiom, jakie stawia jednostce jej otoczenie i ona sama sobie. Wiedza taka musi być gromadzona i systematyzowana szczególnie pod kątem jej praktycznych zastosowań³.

Nadmienię, że człowiek jest kształtowany nie tylko w wyniku zamierzonych wpływów instytucji obecnych w środowisku, lecz także przez to, że uczestniczy w całokształcie życia danego środowiska społecznego i wchodzi z nim w określone relacje. Pedagodzy społeczni w swoich pracach zwracali już na to uwagę niejednokrotnie. W pedagogice przyjmuje się, że człowiek rozwija i kształtuje swoją osobowość w środowisku przez uczestnictwo w życiu tego środowiska, a więc poprzez własną aktywność, co najpomyślniej pozwala zaspokajać własne potrzeby i dążenia w warunkach, jakie są dane jednostce. Wywołanie natomiast pożądanych zmian w jej osobowości jest możliwe wówczas, kiedy znajdzie się ona w sprzyjających dla siebie warunkach. Dlatego też znaczenia nabiera dziś edukacja w środowisku, czyli uczenie znajdowania pożądanej perspektywy dla warunków życia i korzystnych sytuacji kształtujących życie człowieka.

Ważnym elementem środowiska wychowawczego uznawanym przez pedagogikę społeczną jest rodzina. Przemiany współczesnej rodziny i uwarunkowania

¹ F. Znanicki, *Socjologia wychowania*, t. 1, wyd. 2, Warszawa 1973, s. 73–74 oraz A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*, wyd. 4, Warszawa 1980, s. 35.

² Wiele opracowań z zakresu pedagogiki społecznej przyjmuje szeroki zakres analiz środowiska wychowawczego, jakże cennych dla praktyki działania pedagoga/animatora społecznego, m.in. zob. R. Wroczyński, *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1974, s. 84–86.

³ Por. A.W. Maszke, C. Lewicki (red.), *Współpraca i partnerstwo w środowisku lokalnym. Problemy teoretyczno-praktyczne*, Rzeszów 2005, s. 17–35.

tych przemian, sposoby pełnienia przez rodzinę funkcji wychowawczych, zagrożenia, jakie dla realizacji tych funkcji powstają – to tylko sygnał do nowych studiów i badań nad rodziną w czasach transformacji. Szkicowo przedstawione wątki w przedkładanym Państwu tomie czasopisma wydają się być interesujące i ważne, choć wyznaczają tylko niektóre punkty na mapie rozważań. Sygnalizują jednak te zagadnienia, których rozwiązań powinien poszukiwać dziś każdy pedagog społeczny.

Serdecznie Państwa zachęcam do lektury najnowszego numeru czasopisma „Pedagogika Społeczna Nova”.

Katarzyna Segiet, Redaktor Naczelna

